

СЛОВО ПРО АВТОРА ТА ЙОГО КНИГУ

Дмитро Дмитрович Данилюк народився 19 вересня 1941 року в селі Тересва Тячівського району Закарпатської області в селянській родині. Після здобуття середньої освіти в місцевій школі працював на підприємствах селища, а в 1960 році як стажист вступив на історичний факультет Ужгородського державного університету, який закінчив у 1965 році. Працював учителем історії та суспільствознавства середньої школи с. Кам'янка Очаківського району Миколаївської області. Згодом на Тячівщині – учителем і директором Вільхівсько-Лазівської восьмирічної школи, завучем Тячівської районної заочної школи, учителем історії в рідній Тересвянській школі.

Після закінчення аспірантури в 1971 році Дмитра Дмитровича обирають на посаду старшого викладача підготовчого відділення УжДУ. У 1975 році він переходить на кафедру історії СРСР, згодом на новоутворену зусиллями професора М.Трояна кафедру історії України, на якій трудиться донині. На засіданні Спеціалізованої вченої ради при Львівському державному університеті ім. Івана Франка захистив кандидатську дисертацію на тему: «Історія Закарпаття 1917 – 1945 рр. у радянській історіографії». Вивчення і опрацювання рукописів, рідкісних публікацій XVIII-XIX ст. сприяло виведенню із забуття імен закарпатських учених, а їх наукову спадщину вдалося піднести до загальноукраїнського рівня. Наукові здобутки вченого Д.Данилюка узагальнено в докторській дисертації «Розвиток історичної науки в Закарпатті (з кінця XVIII – середини XX ст.)», яку автор успішно захистив у грудні 1994 р. на засіданні Спеціалізованої вченої ради Ужгородського державного університету. В 1996 р. ВАК України присвоїв Дмитру Дмитровичу вчене звання професора. З 2001 року – завідувач кафедри історії України УжНУ.

Д.Данилюк – автор понад 200 науково-популярних статей і 7 монографій, зокрема: «Михайло Лучкай – патріарх закарпатської історіографії» (1995), «Ю.І.Гуца-Венелін» (1995), «Історія Закарпаття в біографіях і портретах. З давніх часів до початку XX ст.» (1997), «Історична наука на Закарпатті (кінець XVIII – перша половина XX ст.)» (1999). Дмитро Дмитрович – автор

вступної статті про творчість вченого-славіста М.Лучкая у першому томі, про І.Пастелія як предтечу закарпатської історіографії у п'ятому томі, покажчиків історичних осіб та назв до III–VI томів лучкаєвої «Історії карпатських русинів», а також співавтор „Нарисів історії Закарпаття” у 3-х томах (Ужгород, 1993, 1995, 2003). Зусиллями Д.Данилюка наукова спадщина закарпатських учених XIX ст. виведена на загальнодержавний рівень. Дослідження про них, зокрема про М.Лучкая, опубліковані в таких виданнях, як «Український історичний журнал», «Історична наука на порозі XXI ст.: підсумки та перспективи», «Четвертий міжнародний конгрес українців. Історія. Частина перша», «Історіографічні дослідження в Україні. Вип. 7, 10, ч.2, 12» тощо. Завдяки досліднику імена видатних постатей Закарпаття вписані в міжнародному довідково-біографічному виданні «Закарпаття. Хто є хто» (Київ, 2004, 2005, 2007. Вип. I–III). Професор Д.Данилюк є членом редакційної ради та редакційної колегії унікального видання «Західно-Українська Народна Республіка. 1918 – 1923. Ілюстрована історія» (Львів – Івано-Франківськ, 2008), а також таких видань, як «Августин Волошин. Вибрані твори» (Ужгород, 2002), «Олександр Духнович. Вибрані твори» (Ужгород, 2003), «Закарпатські втікачі в СРСР. 1939-1941. Збірник архівних документів і матеріалів» (Ужгород, 2008) рецензент науково-документальної праці «Реабілітовані історією. Закарпатська область» (Ужгород, 2004) та ін.

Наукові здобутки завідувача кафедри історії України професора Дмитра Данилюка в галузі біографістики визнані тим, що Управлінська рада редакторів і Дослідницького бюро радників Американського біографічного інституту нагородила його дипломом.

Посол України в Румунії Олександр Чалий вищенаведеним листом до ректора Ужгородського університету професора В.Сливки, засвідчив, що наукові здобутки Д.Данилюка відомі не тільки вдома, а й поза межами країни. Сьогодні вони збагачені черговою монографією автора, яку читач тримає в руках.

Монографія – складова частина досліджуваної ним комплексної теми становлення і розвитку історичної думки на Закарпатті від найдавніших часів до наших днів. У праці автор

хронологічно обмежується періодом культурно-національного відродження в кінці XVIII – першій половині XIX ст. Читач побачить, що ця благословенна земля не перебувала на узбіччі руху відродження європейських народів, а породила цілу плеяду відомих культурно-освітніх діячів та вчених, котрі плідно працювали як удома, так і далеко від отчого краю, захищаючи й підносячи честь і гідність свого народу.

Тема досліджується на тлі політики австрійської влади в дусі освіченого абсолютизму, розкривається вплив цієї політики на пошавлення до певної міри культурно-освітнього життя на Закарпатті в кінці XVIII – першій половині XIX ст. Визначне місце в цьому процесі відведено Андрію Бачинському, вдало відтворено його образ не тільки як відомого церковного діяча, а й палкого поборника розвитку освіти, захисника рідної «руської» мови і впровадження її в усі сфери життя. Конкретними прикладами підтверджується висновок відомої словацької вченої-карпатознавця О.Рудловчак про те, що А.Бачинський – перший просвітитель краю. Завдяки його діяльності історична думка вже в кінці XVIII ст. набирає зримих обрисів. Приклад цьому – поява рукописних праць Д.Бабілі та І.Пастелія.

На основі здобутих архівних матеріалів, зокрема листування з цензором Г.Тарковичем, автор простежує складний шлях до виходу у світ першої друкованої праці з історії Закарпаття І.Базилевича «Короткий нарис фундації Ф.Корятовича» (1799), розкриває концепцію дослідника, суть якої – обґрунтування етнічної приналежності закарпатських русинів до східнослов'янського ареалу. Історія ж закарпатських русинів розглядається у зв'язку з існуванням Київської Русі, уживанням терміну «Україна».

Д.Данилюк показує той великий інтерес, який виявляла офіційна австрійська історіографія до історії цього краю, формуючи ідею про закарпатських русинів у контексті регіонального різновиду імперії. Про корінне населення Карпат уже в кінці XVIII ст. писали австрійські, угорські, словацькі дослідники, ним зацікавився і уряд царської Росії, на запрошення якого там жило і працювало чимало закарпатців. Вони, за словами А.Дешка, «прославили себе й батьківщину служінням в

імперії російській». Першим серед них був І. Орлай, котрий і започаткував російську історіографію Закарпаття.

З великою теплою та ґрунтовним знанням наукової спадщини читачеві представлена багатогранна діяльність другого закарпатця – Ю. Венеліна, неординарної особистості у славістичній науці. Це він представив світу забуті в Європі народи – болгар та словенців, пробуджуючи їх національну свідомість і передбачаючи неминучість здобуття названими народами власної державності. Ю. Венелін також уніс вагомий внесок у реалізацію цього історичного завдання, написавши історію болгар і словенців та склавши для болгар граматику їх рідної мови.

Особливим стрижнем через монографію професора Д. Данилюка проходить думка про те, як інтереси закарпатських русинів вимагали наукового обґрунтування права на своє політичне існування. Дослідник скрупульозно простежив понад півторастолітній шлях до читача фундаментальної шеститомної праці М. Лучкая «Історія карпатських русинів», що стало можливим завдяки науковцям Ужгородського університету. Ми дізнаємося про М. Лучкая як про творця широкопланової праці з використанням прогресивного методу історичного дослідження, взявши за головний об'єкт вивчення простий народ. У такий спосіб учений набагато випередив свій час, сучасних йому вітчизняних та зарубіжних істориків.

Із багатогранної діяльності О. Духновича Д. Данилюк удаю виокремив історичні погляди будителя. Характеризуючи підневільне становище свого народу закарпатський просвітитель перспективу розквіту краю вбачав у його возз'єднанні із суміжними українськими землями. Переборюючи всілякі утиски, О. Духнович на весь голос про це сказав під час угорської революції 1848-1849 рр. Саме ця ідея надихала закарпатських русинів на боротьбу за входження в лоно матері-України.

Під час прочитання монографії Д. Данилюка постає широка панорама змагань кращої частини інтелігенції Закарпаття за розвиток освіти, національної культури, написання історії свого народу в період культурно-національного відродження народів у кінці XVIII – першій половині XIX ст. Імена зазначених сподвижників руху відродження, як уже наголошувалося, виведені на всеукраїнський рівень, збережена їх наукова

спадщина. І в тому, що Закарпаття перестало бути безіменним, і що навіки зник колись несправедливо вживаний термін «край суцільної неписьменності» є і значна заслуга Д.Данилюка, що постає у вигляді вищеназваних авторських монографій та колективних видань.

І закономірно, що за розв'язання актуальної проблеми в українській історичній науці професора Д.Данилюка відзначено високою державною нагородою – орденом «За заслуги» III ступеня. Без сумніву, що пропонована читачеві монографія зацікавить не тільки фахівців, а й усіх, кому дорога, важлива історія рідного краю.

МИКОЛА ВЕГЕШ,
ректор Ужгородського національного університету,
доктор історичних наук, професор.